Beschermde gebieden in de Noordzee noodzakelijk

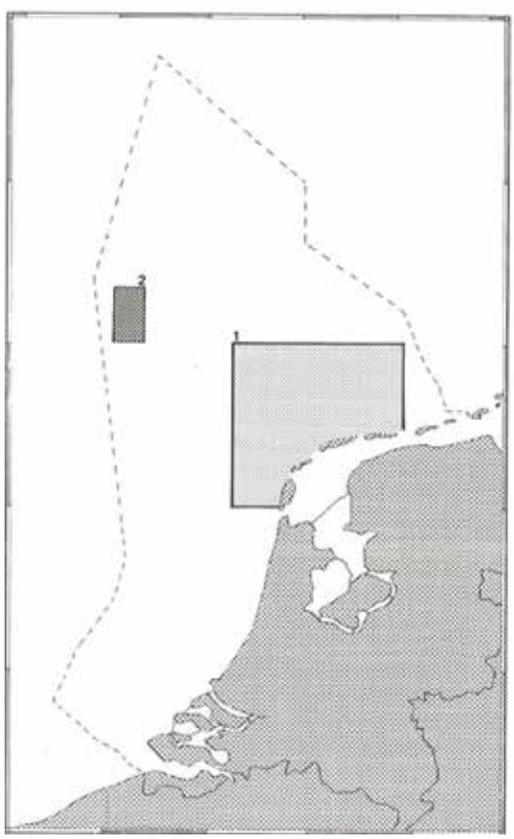
Vorig jaar werd de Bruine Bank, een relatief ondiep deel van de Noordzee, aangewezen als zeereservaat voor vogels. Vissen mag er nog steeds en dat is typerend voor de Nederlandse 'bescherming' van de Noordzee: vogels zie je, vissen niet. Na dertig jaar praten, rapporten schrijven en kaarten tekenen, is er nog niets van de Nederlandse Noordzeebodem beschermd. Hoogste tijd dat dat verandert.

Tekst: **Han Lindeboom**

In 1988 startten we bij het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek van de Zee (NIOZ) een onderzoek naar de effecten van de boomkorvisserij op het zeemilieu. We ontdekten dat elke vierkante meter van onze Noordzee gemiddeld meer dan 2,5 keer per jaar door een boomkor met wekkerkettingen werd omgewoeld. Dit had desastreuze effecten op de visbestanden en het bodemleven. We riepen daarom op een kwart van onze Noordzee te sluiten voor de visserij (Lindeboom, 1995). We schreven een rapport (Bergman et al., 1991) waarin we vaststelden dat belangrijke habitattypen in de Noordzee, zoals schelpenbanken en steengebieden waren verwoest en dat soorten als bruinvissen, kraakbeenvissen, grote pietermannen, kreeften en inktvissen zeer sterk teruggelopen of (vrijwel) verdwenen waren. Voor beschermde oppervlakten gaven we de volgende aanbevelingen:

- Voor soorten die vastzitten, zoals veel schelpdieren: tientallen km².
- Voor soorten die beperkt migreren, zoals kreeften: honderden km².
- Voor soorten die sterker migreren, zoals haaien en roggen: duizenden km².
- Voor soorten die de halve Noordzee gebruiken, zoals bruinvissen en dolfijnen: soortgerichte maatregelen.

We adviseerden het gebied ten noordwesten van de Waddeneilanden en de Klaverbank te beschermen (1). Tevens deden we het voorstel een kleiner gebied boven de Waddeneilanden te sluiten voor alle visserij, om te onderzoeken of het zeeleven daardoor zou verbeteren. Van beide plannen is niets terechtgekomen. Vissers dreigden de Rotterdamse haven te blokkeren en dat kon de minister er niet bij hebben. En ach, de mensen vinden de zee even mooi, of er nou veel of weinig leven in zit. Wat onderwater gebeurt, zie je toch niet. Uit het oog, uit het hart.
Na deze mislukte poging volgden een paar grote EU-onderzoeken naar de effecten van bodemberoerende visserij. Daaruit bleek zo'n enorme verarming van het zeeleven, dat de EU begin deze eeuw besloot dat alle

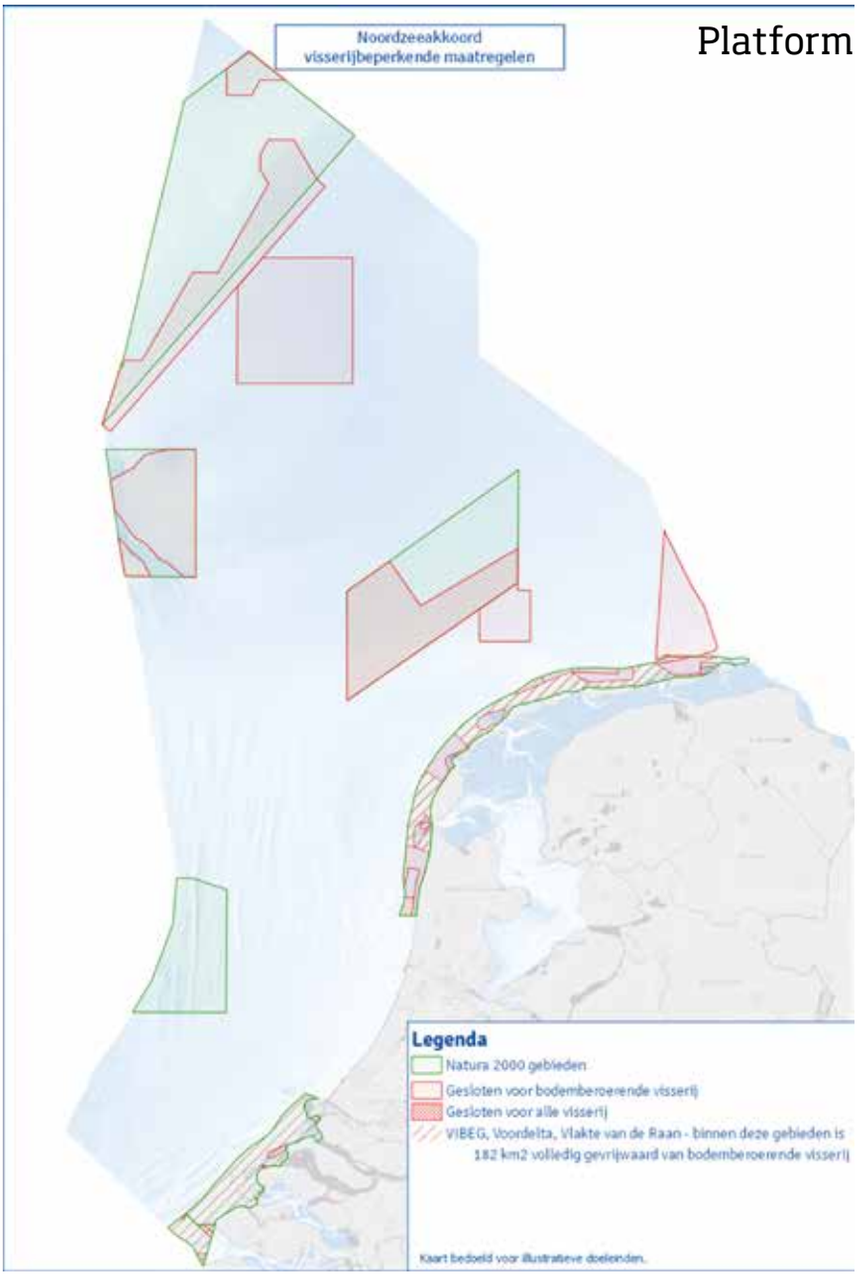
1 Kaart van het gebied ten noordwesten van de Waddenzee in 1991.

lidstaten beschermde gebieden in zee moesten instellen. In het Europese Biodiversiteitsverdrag werd bescherming van minimaal 10% van de zee afgesproken. Intussen streeft het Europees Parlement naar 30%.
In Nederland kregen we de opdracht een rapport te schrijven over gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat (Lindeboom et al., 2005). Daarin wezen we de volgende gebieden aan:

- De Doggersbank, een ondiepe zandbank met een hoge biodiversiteit in bodemfauna. Het gebied is belangrijk voor stekelroggen en voor vogels en valt onder de habitatrichtlijn.
- De Klaverbank, met een bodem van grind en stenen, een specifieke begroeiing, een bijzondere bodemfauna en hoge vogelwaarden. Het gebied is uniek voor het NCP en voldoet aan de criteria van de habitatrichtlijn.
- De Centrale Oestergronden, een slibrijk gebied met een hoge soortenrijkdom in de bodemfauna, en het enige gebied waar de noordkromp nog in hogere aantallen leeft: een groot schelpdier dat ruim 500 jaar oud kan worden.
- Het Friese Front, een op wereldschaal uniek gebied met een hoge biomassa en een soortenrijke bodemfauna. Vanwege de aantallen grote jagers en zeekoeten is het een Vogelrichtlijngebied.
- De kustzone, met de grote biodiversiteit van overgangen tussen droog en nat, zoet en zout, ondiep en diep.
- Later voegden we de Bruine Bank en de Borkumse Stenen toe.

Bodemleven niet beschermd

Als Vogelrichtlijngebied moeten op de Bruine Bank vogels sinds eind vorig jaar beschermd worden. Je mag er nu geen vogels meer verstoren. Geen windparken dus, maar de vissen en het bodemleven worden niet beschermd. Dit geldt voor bijna de gehele Noordzee. Daarvan is op papier 20% beschermd, maar in de praktijk hooguit 0,5%.
Ik ben eens met mijn kinderen op vakantie geweest bij het Groot Barrière Rif in Australië. Het gebied kent verschillende gradaties van bescherming. We hebben bij Keppel-eiland gedoken: mooi koraal, zeeschildpadden en veel kleine vissen. Bij een eilandje 3 km verderop zag de zee er even glad en blauw uit, maar toen ik mijn hoofd onderwater stak, wist ik niet wat ik zag. Wat een vissen! Ook roggen; om de paar meter lag er wel een. Fantastisch. Het verschil tussen beide gebieden was dat in het eerste gehengeld werd, terwijl het andere eilandje al 30 jaar no-go-area was. Ik leerde daar hoe alleen al hengelen een ecosysteem volkomen verandert. Je ziet het niet vanaf het strand, of vanaf een schip. Maar als je een zeegebied wilt beschermen moet je het vissen verbieden.
Het Noordzee Overleg van Rijk, ngo's, vissers en industrie sloot in 2020 het Noordzeeakkoord. Daarin is onder meer afgesproken in 2030 15% van de Noordzee te beschermen (2). Een mooi begin, als je die 15% ook niet bevist. Om kwetsbare en vaak (vrijwel) verdwenen soorten, zoals rif vormende en langlevende bodemdieren, en toppredatoren als kraakbeenvissen en dolfijnen terug te krijgen, dienen grote, aaneengesloten gebieden gevrijwaard te worden van menselijke activiteiten die invloed hebben op het ecosysteem. Volgens mij moeten we nog steeds minstens 25% van de zee volledig beschermen, willen we het ecosysteem duurzaam krijgen. Pas dan verwacht ik dat die gebieden zich in 10 tot 30 jaar zullen herstellen tot wat je ongerepte natuur kunt noemen. ■

2 Kaart van het gebied ten noordwesten van de Waddenzee in 2021.

Prof. Dr. Han Lindeboom is emeritus-hoogleraar Mariene Ecologie aan de WUR.

Literatuur

De complete literatuurlijst van dit artikel vindt u door deze QR-code te scannen, of bij de online versie van dit artikel, die te vinden is op https://delevendenatuurmagazine.nl/de-levende-natuur-nummer-04-2022/samenvatting-platform-beschermde-gebieden-in-de-noordzee-noodzakelijk/

Lindeboom, H. 2022 Beschermde gebieden in de Noordzee noodzakelijk. *De Levende Natuur* 123 (4), 150-151

Literatuurlijst

BERGMAN, M.J.N., H.J. LINDEBOOM, G. PEET, P.H.M. NELISSEN, H. NIJKAMP & M.F. LEOPOLD (1991). Beschermde Gebieden Noordzee – Noodzaak en Mogelijkheden. NIOZ-rapport 1991-3

LINDEBOOM, H.J., 1995. Protected areas in the North Sea: an absolute need for future marine research. Helgoländer Meersunters 49: 591-602

LINDEBOOM, H.J., J GEURTS VAN KESSEL & L. BERKENBOSCH, 2005. Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Report RIKZ/2005.008; Alterra Report nr. 1109